D • N

16/4 1949

Socialdemokratiska partiet sextio år

I påskhelgen för sextio år sedan bildades Sveriges socialdemokratiska parti. Enligt sin egen marxistiska ideologi var partiet tidigt ute; industrialiseringsprocessen i Sverige hade inte hunnit långt. Men denna process fortgick, under de första decennierna i snabbt ökad takt, de nya samhällsgrupper som härigenom bildades slöt sig i allt större utsträckning till partiet, och därmed säkrades väldiga framgångar. År 1889 bildade en handfull unga intellektuella och arbetare partiets kärna, först efter åtskilliga år steg medlemsantalet till över 10.000, och det dröjde till 1896 innan den förste socialdemokraten, Hjalmar Branting, med liberalt stöd kunde inväljas i riksdagen; men mindre än trettio år efter bildandet var partiet landets största, och det har sedan i stort sett utbyggt och befäst sin maktställning. Den första generationens män är nu borta, den andra generationen — den utomordentligt aktiva och framstående grupp som började sin politiska bana några år efter sekelskiftet — står nu i pensionsåldern, det är den tredje generationen, män som anslöt sig till ett redan mäktigt parti, vilken övertagit eller håller på att överta ledningen.

Sin ojämförligt största insats har partiet gjort inom det sociala reformarbetet och allt vad därmed sammanhänger. Den praktiska socialpolitiken, den sociala utjämningen, känslan av kollektivt ansvar och insikten om att trygghet och en anständig bärgning krävs för ett värdigt liv — i alla dessa hänseenden har socialdemokratins strävanden varit grundläggande. De värden det här gäller har småningom blivit ärligt uppskattade långt utanför partiets gränser, men även detta är i första rummet socialdemokratins förtjänst. Två av de män som härvid gått i spetsen står ännu kvar i ledningen efter ett rikt livsverk — Wigforss, med all sin doktrinarism en av de mest lysande och redbara politiker Sverige frambragt, och Möller, den socialpolitiske praktikern framför andra.

På andra områden, där striden stått skarp under årtionden, har socialdemokratin helt anslutit sig till de idéer som blivit fundament för svensk politik. Till en början fanns en tveksamhet mellan legala och revolutionära metoder inom partiet, länge var man benägen att betrakta demokratin som ett verktyg för socialismen, inte som en orubblig grundsats med egenvärde, men sedan väl folkstyrelsen genomförts har viljan att befästa den och avskyn för alla diktaturtendenser dominerat partiet. I försvarsfrågan framträdde ännu några år före andra världskriget en stark negativism; nu ingår socialdemokratin i en nationell samling som icke utesluter strid om detaljer, men vars hållfasthet i det väsentliga står utom debatt.

I alla dessa punkter innebär partiets utveckling att de ursprungliga marxistiska föreställningarna om skärpta motsättningar mellan "bourgeoisie" och "proletariat" och en ur dessa framspringande social revolution avskrivits. Hur skulle socialpolitiken kunna bli ett huvudsyfte om arbetarklassens växande elände är ofrånkomligt inom det bestående "klassamhällets" ram? Hur skulle demokratin kunna fungera om klasskampen ständigt blir hårdare? Varför ett nationellt försvar om dess egentliga syfte är att väpna proletariatet till försvar för utsugarna?

Tacksamhet för mycket av vad den svenska socialdemokratin har gjort utesluter inte en övertygelse om att dess nuvarande maktställning är farlig. Denna övertygelse grundas främst på två omständigheter. Partiet är såtillvida fortfarande påverkat av marxismen som en principiell och generell socialiseringsvilja gång på gång framträder i dess propaganda. Den socialisering det härvid är fråga om är emellertid icke den fria, från statstvånget lösta samverkan som Marx och andra äldre socialister drömde om; tvärtom innebär den förstatligande eller statssocialism, alltså **hela produktionens bedrivande under statlig ledning.** Denna målsättning är diametralt motsatt den frihetstanke som varit och fortfarande hos många säkert är socialismens patos framför allt annat. Förstatligandet skulle medföra icke blott förlusten av sådana medborgerliga friheter som rätten att välja och byta yrke eller att strejka, det skulle på lång sikt leda till att den politiska frihet (debattfrihet, föreningsfrihet) som är folkstyrelsens förutsättning avskaffades till förmån för en allt behärskande byråkrati. Det regleringsväsen som nu råder och för vilket ledande socialister yppar sympati ger blott en blek föreställning om den tvångsordning som bleve följden av ett sådant förstatligande.

Den andra omständigheten står i nära samband med detta. Socialdemokratin tenderar att bli ett statsparti med utvidgning av statens och därmed sin egen makt på programmet. Därmed följer redan nu en allt starkare tendens till likriktning och partidisciplin. Förr diskuterade man lidelsefullt *inom* partiet, i en rad frågor bröt sig meningarna mot varandra — det bästa beviset på vitalitet. Den obetydliga diskussion som nu finns tycks medvetet begränsas till halvt meningslösa och i varje fall totalt menlösa spörsmål, t. ex. teorin om en s. k. socialistisk kultur. I det hela synes ärelystnaden hos de verksamma vara att genom total följsamhet gentemot ledningen göra sig förtjänt av avancemang inom partihierarkin. Man har kommit bra långt från den frihetsprincip som är socialismens likaväl som liberalismens kungstanke då det ingår i de socialdemokratiska pressmännens plikt att lovprisa den man som för några år sedan företrädde défaitismen och självuppgivelsen gentemot Hitler. Detta läge inom socialdemokratin varslar om vad som komma skulle därest socialiseringsregimen en gång bleve verklighet.

Förklaringarna från "Gotlands" långresa

rubbar tyvärr inte huvudintrycket av de allvarliga anmärkningar som gjorts. Det kan ju vara möjligt att underofficerarna inte visat någon verklig iver att åta sig de representationsbesvär som de efteråt beklagat sig över att vara utestängda ifrån. Men i övrigt utgör kommendörkapten Beskows yttrande till marinchefen en tydlig illustration till det som varit anmärkningarnas kärna: att expeditionens ledning visat brist på personligt intresse för personalen utanför officerskretsen. *Ett* samtal mellan chefen och underofficerskåren under flera månaders vistelse på samma köl, *två* organiserade utfärder för knappt 120 man av hela besättningen vid alla uppehållen i en främmande världsdels hamnar — torftigare prov på personalvård kan knappast föreställas. Nu tillkommer att förläggningsförhållandena och annat ombord blev mer påfrestande än vanligt i det tropiska klimatet. Tanken att detta borde ha motverkats med alla till buds stående medel tycks ännu inte ha trängt igenom hos fartygschefen, skeppsprästen och andra ansvariga.

Den pågående MO-undersökningen har närmast föranletts av erinringar från underofficershåll. Som underbefälets organ påpekar betyder detta inte att problemet begränsar sig till en personalgrupp. Snarare förhåller det sig så att "Gotlands" långresa aktualiserat allmänna missförhållanden. Marinens klasstänkande röjer sig gång på gång i sådana typiska detaljer som disponerandet av utrymmen för kök och logement. Möjligheterna att nå mänskligt tillfredsställande resultat är härvidlag mindre i fartygen än på landbacken — desto viktigare att man i alla hänseenden bemödar sig om trivseln. Flottans ledning har i många sammanhang visat gott handlag i umgänget med statsmakterna och allmänheten. Den här gången räcker det inte med mindre än bevis för ändrad inställning.

FÖRFATTAREN OCH HANS ARBETSMETOD

OSS EMELLAN

Av GUSTAF HELLSTRÖM

SVARET PÅ FRÅGAN om en romanförfattare eller dramatiker följer en viss arbetsmetod måste bli strängt personligt. Mig veterligt finns det inte något verksamhetsområde där arbetssättet är så individuellt som det konstnärliga. Hos en och samma person inte bara varierar det med stigande ålder, utan växlar också från fall till fall.

Det är helt naturligt att utifrån sett, från den en smula uppmärksamme läsarens synpunkt, en författares romaner, noveller eller dramatik förefaller att vara skrivna mer eller mindre efter ett mönster som förr eller senare kommer att stå som ett uttryck för allt det som kan sammanfattas i begreppet hans personlighet. Följer man henne eller honom från arbete till arbete, lär man sig "att känna igen dem", och med ledning av detta kännetecken frestas man till slutsatsen att det bakom deras böcker ligger ett mönster, en arbetsmetod, ett upprepat förfaringssätt att lösa de uppgifter hon eller han ställer för sig. Man förväxlar här två skilda saker: skribentens livs- och människouppfattning, hans estetiska åskådning och värderingsskala med sättet på vilket arbetena i fråga kommit till och fullbordats. Inifrån, dvs. från författarens synpunkt, ter sig saken annorlunda. För varje gång han börjar ett nytt arbete — jag talar fortfarande i första person singularis — har han en känsla av att aldrig förr ha hållit en penna i sin hand: allt är nytt och oprövat, han söker sig fram, ibland med en sömngångares säkerhet, ibland som om han steg för steg gled fram på nattfrusen is, ibland återigen med en flygplansförares målmedvetenhet. Men i intetdera fallet har han känslan av att arbeta metodiskt, i annan mening än att han under arbetets gång följer en viss rytm och vidmakthåller en viss grundstämning, båda bestämda av det stoff han behandlar, och att han villigt ålägger sig en ofta mycket långt gående självdisciplin i sin livsförsel, som han efter arbetets fullbordan har förmåga att frigöra sig från och därmed också befria sig från vanemänniskans rutinbehov. Då och då läser man i tidningar, tidskrifter, självbiografier eller litteraturhistoriska arbeten om författare som ständigt haft en anteckningsbok till hands för att "fästa en tanke på papperet" eller uppteckna en replik han hört fällas osv. Jag vet också att det finns de som påstås göra upp noggranna planer innan de slår sig ned vid skrivbordet för att ta itu med ett nytt arbete. Själv har jag mycket liten erfarenhet av ett sådant förarbete. En enda gång har jag gjort anteckningar — det gällde den exakta tiden för olika flyttfåglars ankomst till en bestämd trakt; och jag har likaledes en gång gjort upp planen till en roman — den blev aldrig skriven, inte ens påbörjad.

Men om jag alltså för egen del kan utesluta talet om arbetsmetod i mitt författeri kan jag, vid en tillbakablick på ett försvarligt — eller oförsvarligt — antal års erfarenheter, i min produktion urskilja olika sätt på vilka ett arbete kommer till. Det finns, å ena sidan, böcker vilkas tillkomst i tiden jag kan bestämt fixera. En notis i en tidning, en handling jag själv begått eller bevittnat, några ord fällda under loppet av en konversation, ett par för mig fullkomligt okända människors uppträdande på en gata eller restaurang osv. kan plötsligen ge liv åt ett helt komplex av heterogent stoff som jag under årens lopp samlat, utan att dittills ha varit medveten om eller kommit underfund med inte bara deras samhörighet, utan också deras för mig personligen väsentliga betydelse och räckvidd. Det kan, för att anföra ett par exempel, ha varit en notis i en tidning (som i fallet "Polismästare Malmros"); eller det kan vara ett par damskor utanför en hotellrumsdörr i Paris (som i "Bengt Blancks sentimentala resa") som tjänstgjort som incitament och med ens gett mig klarhet över min ställning i och till tillvaron och kommit snöbollen att rulla.

Men en roman kan också komma till på ett helt motsatt sätt, ur en centralupplevelse med en mångårig utvecklingsprocess, om vilken man själv endast tidvis är medveten, men som dessemellan lever sitt eget liv i det fördolda, likt en melodi som man inte lägger märke till därför att den ständigt vevas om på nytt eller likt en springbrunn som ständigt spelar. För varje gång man, ofta med långa mellanrum, hör den märker man både att den tilltagit i styrka och att den blivit rikare i orkestreringen. Det som från början varit en isolerad — och oförglömlig — scen har under mellanperioderna byggts ut; det är som när ett korallrev växer; den ursprungliga fristående upplevelsen med ett fåtal figurer blir med åren till ett drama eller en comédie humaine, i vilken allt flera personer blir inblandade och allt djupare engagerade, för att till slut, kanske efter ett par decennier, insistera på att få tala ut. Och så står de inte längre att hindra. Man måste låta dem tala och agera. Det finns ingen plan i det hela. Man vet inte riktigt vad det är de egentligen vill eller vart de vill komma med sina ord, gester och handlingar. Men man kan, som sagt, inte längre hålla dem tillbaka. De för ett oherrans väsen, pratar i mun på varandra, hjälper eller stjälper varandra, och man låter dem göra det för att själv så småningom komma underfund med vad det hela rör sig om. Och så småningom upptäcker man en mening bakom dessa upptåg och stridigheter. Ur virrvarret utkristalliseras en idé, till en början av individuell innebörd, men så småningom — åtminstone tror man det! — med en mera allmän räckvidd. Man blir själv förvånad när man gör upptäckten att det ligger en mening bakom detta kaos, och det faktum att det inte är man själv, utan de agerande som ger mönster och mening åt kaos, skänker en en känsla av att man befinner sig på rätt väg. På så sätt kom "Snörmakare Lekholm" till: den växte fram ur en isolerad episod om ett självmord till att omfatta sjuttio år av småborgerliga människoöden i en småstad. Den var från början inte avsedd att bli en roman om ståndscirkulationen; det blev den först när jag kommit ett bra stycke in i boken och började syssla med den andra generationen Lekholmar. Och det var först i ett av de allra sista kapitlen jag fann att de figurer som uppträdde i den representerade en god del av den svenska småborgerliga stadsbefolkningen anno dazumal.

En roman kan också ha sitt ursprung i en idé som står i intimt samband med den uppfattning om livet, människorna och deras villkor som man vid en viss tidpunkt kommit till och som man söker åskådliggöra genom att låta den brytas i olika figurers öden och äventyr. Denna romantyp har sina vådor; den medför lätt risken att bli schematisk, mera skelett och konstruktion än levande organism. Den kräver nämligen en livserfarenhet och en människokunskap som kommer endast ett ytterst litet fåtal till del, och den kräver dessutom en enhetlighet, för att inte säga en ensidighet, i livsuppfattningen som är snarare förkunnarens och reformatorns än konstnärens.

(I serien har förut skrivit: Sivar Arnér 6/3, Bo Bergman 16/3 och Eyvind Johnson 27/3.)

PRESSGRANNAR

Högerkritiken mot en avvägning inom försvaret fortsätter. Sydsvenska Dagbladet (h) utgår från en deklaration av hr Vougt och kommer med dess hjälp fram till att avvägningen måste gå ut över den tekniska materielen och således betyda effektivitetssänkning. Partitidskriften Medborgaren (h) binder sig inte i detaljer, men utfärdar moraliskt underbetyg åt hela avvägningstanken:

Den nya försvarsutredningen skulle naturligtvis kunna ge tillfälle till att "tänka om", men detta förutsätter en obunden vilja. Går man tillbaka till reservationerna i 1945 års försvarskommitté, är det inte svårt att konstatera, att denna obundenhet inte existerar. Statsministerns utredningsdirektiv nu försöka också binda händerna på de blivande sakkunniga både principiellt och i kostnadsavseende. Talet om en modernisering, förnyelse och förstärkning av försvaret blir under dessa omständigheter tomt. Ett starkt och stärkt försvar kräver betydande offer, ekonomiskt och personellt, men det är i offervilligheten det brister.

Det är en låtslek som högern bedriver när den försöker få folk att tro på ständiga påbyggnader som det enda sättet att stärka försvaret. I själva verket innebär avvägningskravet att försvaret skall stärkas så långt som möjligt genom att medlen fördelas på effektivaste möjliga sätt. Hur detta rimmar med hr Vougts uttalanden vid skilda tillfällen torde kunna lämnas därhän. Anmärkas må att Örebro-Kuriren (s) anser honom behöva en stödaktion:

Det är till slut mest kannstöperier att hela utredningen skulle ha beslutats utan hr Vougts medverkan. Det kan möjligtvis finnas det sanningskornet i uppgiften att statsministern varit den främste initiativtagaren. Men att han skulle ha handlat bakom ryggen på sin försvarsminister, ja, det är ett politiskt önsketänkande hos partiets fiender.

I sammanhanget passar den citerade tidningen på att rekommendera David Hall som socialdemokratisk huvudrepresentant i utredningen. Ett sådant val skulle onekligen ytterligare understryka kravet på ekonomiskt tänkande.

Först vid påskferien kom regeringen med förslaget om ny expropriationslagstiftning. Sedan följer en motionstid på minst tio dagar. Med hänsyn till den ingripande arten av detta förslag borde emellertid motionstiden i detta fall såsom beträffande andra större regeringsförslag utökas till femton dagar. I en cirkulärartikel i folkpartitidningar påpekas att om detta sker kommer riksdagen att få en knapp månad för att ta ställning till en fråga som under åratal varit föremål för regeringens och andra myndigheters överväganden:

Under så kort tid blir det omöjligt för riksdagen att grundligt penetrera en stor och djupt ingripande angelägenhet. Regeringen har med andra ord på förhand omöjliggjort en saklig behandling av ett ärende, som i hög grad berör rättsförhållandena i vårt land. **Detta regeringens sätt att behandla** riksdagen är ingenting mindre än oefterrättligt. Ty den fråga som det här gäller skulle gott ha kunnat vila till en annan riksdagssession, i höst eller nästa vår. Den har ingalunda sådan brådskande karaktär, att den nu måste forceras igenom. Den enda riktiga behandlingen av detta regeringsförslag vore därför, att riksdagen vägrade att nu i vår ta ställning till den. Det är alldeles nödvändigt att riksdagen oavsett partipolitiska uppfattningar genom ett klart ställningstagande på denna punkt hävdar sin auktoritet och säger ifrån, att dess möjlighet till en självständig och grundlig genomarbetning av regeringsförslagen måste respekteras.

Ett första prov på den nyinförda uppskovsrättens betydelse i riksdagsmajoritetens ögon.

Sambandet mellan sjukdagar och avtalsregler aktualiseras av Västmanlands Läns Tidning (fp) med ett exempel från Västerås kommunalarbetarkår:

Medan antalet anställda i fjol steg med knappt 10 procent steg antalet sjukdagar med nära 40 procent. Det är svårt att undvika att ställa dessa siffror i förbindelse med den förändring som infördes i kollektivavtalet under 1947, då det bestämdes att den anställde skulle kunna sjukskriva sig och erhålla sjuklön upp till tre dagar utan att visa läkarintyg.

Den citerade tidningen erinrar med all rätt om att den ökade sjukfrånvaron *kan* vara befogad. Frågetecknen är dock så uppenbara att man väl förstår vederbörande drätselkammares beslut att vidta motåtgärder.

Meningen med uttrycket "västorienterad alliansfrihet" utvecklas av Bertil Ohlin i en artikel för tidskriften Folkpartiet. Det ekonomiska samarbetet med Marshallländerna och det mångsidiga samarbetet med våra Atlantanslutna grannar Danmark och Norge anförs som exempel på västorienteringen. Varför behöver detta betonas?

Att den svenska politiken är inte bara alliansfri, utan i angiven mening västorienterad, vet de styrande i Moskva, Washington och London och alla andra huvudstäder mycket bra. Likväl är det betydelsefullt att saken klargörs mer än som tidigare skett. Det bör för det första göras klart för allmänna opinionen i Förenta staterna och de andra västmakterna. Ty förståelse för vår hållning till exempel hos den amerikanska opinionen kan få mycket stor betydelse för våra utsikter att erhålla hjälp i händelse av överfall. Det kan också inverka på våra möjligheter att i fredstid erhålla viktiga leveranser väster ifrån.

Men det är också viktigt av hänsyn till opinionsbildningen i Sverige att vår politiska karaktär inte missförstås. Sverige är ett demokratiskt land där det är medborgarna själva som i sista hand bestämmer över politiken. Den bör ha en fast förankring hos en så stor del av opinionen som möjligt. De enda kretsar som har anledning önska en mörkläggning av den svenska politikens art genom att man endast rör sig med allmänna neutralitetstalesätt är de kretsar som gärna skulle vilja vrida den svenska politiken i mera "isolationistisk" riktning, så att vi hölle oss ungefär lika långt ifrån stormaktsblocken. Både inom bondeförbund och socialdemokrati finns det sympatier för en sådan utveckling, fast ingen vet hur starka de kan vara.

"Låt människan leva"

Pär Lagerkvists senaste verk, som också nyligen utgivits i bokform, har betecknats som ett mellanarbete, en talkör, ett intermezzo, ett sceniskt oratorium. Det kunde med lika rätt kallas en lyrisk prolog, en predikan, en kammarsymfoni för talröster, ett stämningsanslag, ett tema med tonfallsvariationer... Någon läsare av dramat torde säga: "Nästan vad som helst utom ett skådespel."

Men pass på! Om man håller fast vid Bernard Shaws berömda definition att dramatik är allt som kan göra verkan från en scen (och någon annan allmängiltig finns inte), så är nog detta stor dramatik ändå, fast där inget annat händer än att några döda från alla tider står tillsammans i mörkret och en för en träder in i ljuskretsen och talar till oss om sitt förlorade liv och sin offerdöd, så som de förstår den. Ty åtminstone, såvitt jag kunde finna, var stycket, hur man sedan vill beteckna det, av stor och gripande verkan som det gavs på Dramatens lilla scen i torsdags, i Olof Widgrens regi (såvitt bekant hans regidebut för resten och en klar seger). Och om man tar som tecken på ett förstarangs diktverk att det skall på nytt sätt utkristallisera väsentliga sidor i diktarpersonligheten, så hör "Låt människan leva" trots sitt lilla format till den kategorin och ej till mellanarbetena. Närmast ansluter det sig i situation till första delen av "Det eviga leendet", där samma tidlöshet och samma addition av var för sig isolerade röster från andra sidan förekommer. I temat står det närmast "Bödeln" samt andra författarens meditativt-humanistiska verk. Och i fakturen erinrar det väl mer än andra Lagerkvistskådespel om hans lyrik, där stilprincipen som här har varit att söka något stort av det minsta antalet ganska vardagliga ingredienser. Hur det kan lyckas, med vilken trollmakt dessa små modulationer i attityd och frasering sammanfogas till en så enkel och dock så skön arkitektonisk helhet, det är Lagerkvists diktarhemlighet. På några märkliga och ovanliga tankar beror det inte, deras djupa upplevdhet är deras nästan enda originalitet, men den räcker. Lagerkvist har aldrig gjort några krokar för att undvika vare sig truismer eller sentimentalitet när de legat nära hans raka bana av enkelhet i känsla och tanke; det intensiva engagemanget är hans enda säkring mot överslag här, men det räddar osvikligt.

Olof Widgren — regissör och Jesus.

Rösterna på Dramaten var nästan genomgående av stark verkan och deras samspel förträffligt. Kanske lyckades Olof Widgren själv relativt sämst, det är inte så märkvärdigt, den som själv regisserar har ju inga råd att få utifrån och har svårt att se sig själv. Hans Jesus gav en pietàgestalt, där det pinade fanns, men mildheten och visheten alltför mycket saknades. Utomordentlig var Sven-Eric Gamble som Judas Iskariot. Men naturligtvis var det ett misstag att ge Jesus och Judas i modern kostym, det bröt ut dem ur det historiska sammanhanget och gav dem en särställning som är tvärt emot författarens uppenbara intentioner. Av de övriga ville man helst gärna ge de flesta ett berömmande ord — Mona Mårtenssons Häxa, Åke Claessons Sokrates, Olle Hildings Bonde, Elsa Carlssons giljotinerade dam och Hans Sundbergs och Jarl Kulles ungdomar av olika ras, det måste av utrymmesskäl räcka.

Kanske bör härtill fogas det nya namnet Tord Brenner, för den skickligt arrangerade musiken, som drog sitt viktiga strå till en stämningsfull och okonventionell middagsföreställning. Klarare än "De vises sten" visade den att Pär Lagerkvist alltjämt står över skaran av yngre dramatiker med äldre ideal som enstöringen, den ende nu levande som hos oss går helt egna och även internationellt sett nya vägar. *Ebbe Linde*

KUNGLIG PRAKT

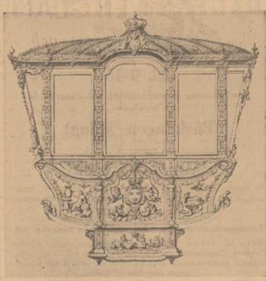

JEAN BERAIN: Teckning till kaross för Karl XI.

UR NATIONALMUSEI HANDTECKNINGSSAMLING V.

Kunglig prakt från barock och rokoko. Teckningar till beställningar för det svenska hovet. Red. av Carl Hernmarck och Runar Strandberg.

Utgivare John Kroon.

"NÄR GEMENE MAN tänker på Nationalmuseum", börjar överintendent Wettergren sitt företal, och man förstår genast att han drar fram ett sådant uttryck enbart i den lovliga avsikten att starta med en pigg kontrast. Ty man behöver bara ha tagit i denna Nationalmuseiprodukt för att känna att den inte räcker ens sitt vita lillfinger till gemene man. Den innebär först en oklanderlig bugning inför tronen med en vältalig handrörelse mot en skara lyckönskande undersåtar. Men den är framför allt annat en uppvisning av vad som är lagrat i en så exklusiv skattkammargömma som Nationalmusei svenskt nationella teckningssamlingar. Och det är konstskatter av en art som på flera naturliga grunder måste leva sitt liv i en viss förnäm avskildhet, ömtåliga kvalitetsprodukter, som fordrar finkänslighet, teknisk förståelse och kvalitetslidelse av var och en som på något sätt skall handskas med dem med verkligt utbyte.

Men vad handlar boken om? Jo, om ritningar och skisser till silverpjäser, karosser, gobelänger, sadlar, troner, tronhimlar och möbler, alltsammans för svenskt kungligt fest- och ceremonibruk, det mest representativa i fråga om konstslöjd som svenska och utländska konstnärer förmådde att åstadkomma som omramning till vårt officiellaste högtidliga framträdande.

Det är Tessinperioden och Tessinefterperioden i slottets byggande och inredande som här är aktuell. Det gäller inte en enhetlig stil, men en stilföljd med ett starkt sammanhang i glidande formövergångar. Det fortlöpande beroendet av ett utanförliggande konstcentrum, Paris, gestaltar sig som en permanent ängslan att inte hinna med i utvecklingen, en modernitetstörst som är kraftkällan till ständig förnyelse. Och så blir varje kapitel i denna historia ett triangeldrama mellan konstens ledare här hemma, deras ombud i Paris och de franska konstnärerna. Därför upptar listan på teckningarnas upphovsmän också de ledande svenska konstnärsnamnen och flera franska av bästa klang: Nicodemus Tessin d. y., Hårleman, Rehn, Jean Berain, Foucquet, Chauveau etc. Och raden av förmedlande krafter är inte mindre framträdande: Cronström, Carl Gustaf Tessin, Berch, Carl Fredrik Scheffer osv.

Denna Nationalmusei publikation är icke en ensamstående förstling, den har icke mindre än fyra direkta föregångare av lysande kvalitet, utgivna sedan 1930, teckningssamlingar av Boucher, Poussin, Martin och Sergel, alla liksom den nyaste framställda i Malmö ljustrycksanstalt i John Kroons beprövade och välkända regi, som i denna serie firat några av sina lyckligaste triumfer med många mästerliga färgljustryck. Den nya volymen är i det avseendet också fylld av allsköns läckerhet, och detta trots att teckningarna här är av en annan karaktär än i de tidigare publikationerna. De teckningarna är — som den nya bokens redaktör, Carl Hernmarck, framhåller — själva sitt konstnärliga mål. Här är det teckningar som syftar till konstverk i andra tekniker och som är medel för att nå fram till dessa. Men när pennorna förts av konstnärshänder blir också förlagsbladen själva konstverk, och reproduktionernas värde kan mätas av hur direkt man där möter konstnärens handlag. Här räcker det att hänvisa till sådana blad som Christian Prechts bordssurtouter eller Berains karossritningar eller Jean Eric Rehns kröningshäst. Man kan också stanna för en serie anonyma lavyrer till rokokosilver med virtuost framtrollade valöreffekter. Och detta är mer än nog för att antyda den höga kvaliteten hos teckningsreproduktionerna. Ljustrycket självt tar med lätta silkestassar på sina original, och ibland påminnes man om att teckningarnas mest flyktiga element just därav kan gå förlorade. Så t. ex. i en stor dopfuntsritning av Foucquet, där textförfattaren berättar om blyertsskissning som man blott antydningsvis anar på den stora helbilden. Här hade endast detaljavbildningar kunnat rädda över i reproduktionen denna direktaste kontakt med sådana konstnärens flyktigast antydda intentioner. De efter ritningarna utförda föremålen finns också i stora och goda bilder, men ljustrycken visar sig just i denna sammanställning dock mest tillmötesgående gentemot teckningsportföljernas blad och deras konstnärliga kvaliteter.

Texten till denna svit av starkt dominerande bildreproduktioner utgöres av tolv fristående uppsatser, författade av förste intendenten vid Nationalmuseum, Carl Hernmarck, så när som på två kapitel, som har meddelats av Kungl. husgerådskammaren och Livrustkammarens chefer, överintendent Åke Setterwall och dr Torsten Lenk. Det är en text som genomgående träder fram med en behaglig lättillgänglighet. *Sigurd Wallin*

Vävlärarinna
mottager t. f. beställningar på mattor, rya, röllakan, halvflossa, nöthårsgarn- och trasmattor. Svar till "God kvalité, humana priser", Skottes, Upplandsgatan 51.

PÄR LAGERKVISTS
nya skådespel
LÅT MÄNNISKAN LEVA
finns utgivet i bokform.
3:25
BONNIERS

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.